Tyrimų metu aptikti radiniai saugomi AKM.

The Settlement Adjacent to Alytus Hillfort

In 2016, the excavation at the site of a car-park within the territory of Alytus Hillfort and Settlement was continued with the excavation of a total of 106 m^2 (Fig. 1). During the field survey, a total of roughly 2630 m^2 was surveyed in a segment of street being reconstructed.

The thickness of the Iron Age settlement's cultural layer varied from 5 to 50 cm. During the investigation, one large storage pit and a fire site were recorded. A total of 568 finds were registered. One of the rarest finds in the settlement's cultural layer was a single-edged broad axe (Fig. 2). Rarer bone artefacts were also discovered (Fig. 3). The bulk of the finds consisted of potsherds, 5294 (48.028 kg) of which were collected (Fig. 4). All of the pottery types characteristic of the Iron Age were found: pottery with brushed, rough, grainy, pinched-impressed, burnished, and smooth surfaces and partly thrown pottery. The largest group consisted of pottery with rough surfaces which shows that the settlement's excavated area was used the most intensely during this pottery's period, i.e. the 3rd/second half of the 4th–7th centuries.

111 flint finds (Fig. 5) dating to the Stone–Bronze Ages were discovered. They show that a Stone Age campsite could have existed at this location.

Žilvinas Montvydas, Aistė Kazimieraitytė, Vykintas Vaitkevičius

Daugėlaičių neįtvirtinta gyvenvietė I

2016 m. buvo tęsiami kairiajame Kulpės krante, ant Daugėlaičių ir Norkūnų kaimų ribos (Šiaulių r., Meškuičių sen.) esančios gyvenvietės I tyrimai (žr. *ATL 2014 metais*, 2015, p. 146–153; *ATL 2015 metais*, 2016, p. 192–198). Birželio 5–18 d., bendradarbiaujant su Naisių bendruomene, surengta ekspedicija buvo mokomojo pobūdžio, joje dalyvavo Naisių mokyklos, Kužių ir Meškuičių gimnazijų moksleiviai, taip pat VU studentai archeologai ir kiti savanoriai. Radiniai perduoti į ŠAM.

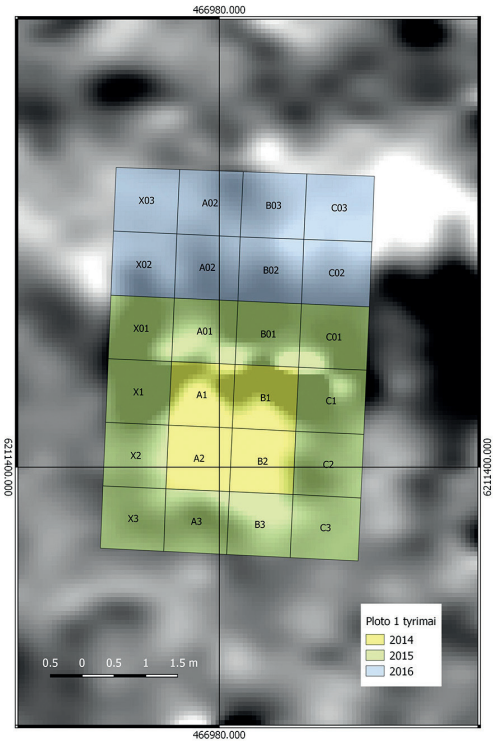

1 pav. 2014–2016 m. Daugėlaičių gyvenvietės I tyrimų ploto 1 padėtis ant magnetometro brėžinio pagrindo. V. Vaitkevičiaus brėž.

Fig. 1. The situation of area 1, which was excavated at Daugėlaičiai Settlement I during 2014–2016, based on a magnetic map.

2014–2015 m. pradėtas tirti 4x4 m (16 m^2) plotas buvo praplėstas 2 m į Š ir paverstas 6x4 m (24 m^2) perkasa (1 pav.). Taip siekta užfiksuoti 2014 m. aptiktos akmenų krūsnies Š kraštą, perpjauti šią archeologinę struktūrą ir patikslinti duomenis apie jos kilmę, pobūdį ir paskirtį.

Taikyta ankstesnių metų metodika: žemės paviršius buvo drėkinamas, preparuojama mentelėmis, naudojami metalo ieškikliai, gruntas plaunamas; tam skirtos keturios savadarbės plovyklės su 3x3 mm tankio sietais ir benzininis vandens siurblys *Honda WB20*, stovėjęs Kulpės pakrantėje.

Pradedant ploto Š kvadratų tyrimus, velėnos juose nebuvo, vien tik sausas dulkantis paviršius su Naisių bendrovės nupurkštomis piktžolėmis (prieš 3 metus laukas dar buvo vagojamas – augo morkos ir svogūnai). Kv. X03 paviršius buvo H_{abs} 93,50 m, X02 – 93,44 m, C03 – 93,39 m, o C02 – 93,34 m, taigi tyrimų vieta žemėjo P kryptimi – upelio link.

Armenyje rasta daug melioracijos vamzdelių duženų, kai kurios buvo net H_{abs} 92,99 m (kv. B02) gylyje. Kv. C03, H_{abs} 92,93–92,96 m gylyje pastebėtos dvi 4–6 cm pločio arimo vagų žymės (atstumas tarp jų – 25 cm).

Iš esmės visas molio tinkas, lipdytos ir žiestos keramikos šukės armenyje buvo smulkios. Be to, rasta gyvūnų kaulų skeveldrų, atplaišų, o kv. A03, H_{abs} 93,19 m ir B03, H_{abs} 93,17 m aptikta didesnių kaulų. Kv. A03 H_{abs} 93,48 m – kv. B01 H_{abs} 92,73 m taip pat išplauta 60 vienetų arba 31,8 g perdegusių gyvūnų kaulų. Kv. B02 H_{abs} 93,24 m aptikta juostinio žiedo dalis, papuošta dviem lygiagrečiais grioveliais.

Kv. X03 nuo H_{abs} 93,05 m, kv. A02 nuo H_{abs} 93,04 m, kv. B02 nuo H_{abs} 93,08 m, o kv. C03 nuo H_{abs} 93,04 m atsirado vidutiniškai 10–20 cm skersmens akmenų. Kv. A02 ir B02 H_{abs} 92,97–92,99 m gylyje dauguma akmenų buvo mažesni ir perdegę. Tai krūsnies, pradėtos tirti 2014–2015 m., tęsinys Š kryptimi.

Akmenų krūsnis – didžiausia gyvenvietės kultūrinio sluoksnio viršutinio horizonto struktūra. Tai viena iš daugelio magnetinių anomalijų, kurios matomos dr. Roko Vengalio parengtame gyvenvietės plane (žr. *ATL 2015 metais*, 2016, p. 114, pav. 1). Į tyrimų plotą pateko anomalijos V dalis – maždaug 2,9–3,1 m pločio, 5,2 m ilgio akmenų grindinys (2 pav.). Jo paviršius H_{abs} 92,95 m (ŠV) – H_{abs} 92,60 m lygyje (PR gale). Nesuskaičiuojama daugybė akmenų ske-

2 pav. Plote 1 aptikta akmenų krūsnies dalis iš ŠV. V. Vaitkevičiaus nuotr.

Fig. 2. Part of the stone cairn discovered in area 1, as seen from the NW.

veldrų buvo sutrūkusios nuo karščio. Dėmesį atkreipė kv. C01, H_{abs} 92,65 m rasta skeveldra su menamomis įrėžomis, kuriai buvo suteiktas ypataus radinio numeris (3 pav.). Kv. A1 H_{abs} 92,72 m gylyje aptiktas akmeninis galąstuvas – jau ketvirtasis, 2014–2016 m. rastas virš krūsnies.

Kitaip nei tyrimų ploto Š kvadratuose, ant krūsnies akmenų, tarp ir po jais molio tinko iš esmės nebuvo. Tačiau čia padaugėjo angliukų: kv. B01 jų rasta 54,8 g, kv. C01 – 69,7 g, kv. B02 – 73,1 g, o kv. C1 – net 100 g. Panašiai buvo paplitusi ir lipdyta keramika: gausiausiai jos rasta kv. C02 – 25 šukės, arba 67,9 g, kv. A01 – 6, arba 85,3 g ir kv. B01 – 26, arba 284,1 g. Pastarajame kvadrate, H_{abs} 92,68–92,74 m gylyje surasta lipdyta keramika lygiu paviršiumi buvo su ryškiais nagu padarytais įspaudais (4 pav.). Tokios keramikos krūsnies vietoje dar aptikta gretimame kvadrate B1 H_{abs} 92,62 m ir kv. X01, H_{abs} 92,76 m (po vieną šukę). Kai kurios keramikos šukės, rastos tarp krūsnies akmenų, taip žvilgėjo, lyg būtų įanglintos, padengtos smulkiomis žėručio dalelėmis.

Gyvūnų kaulų krūsnies pakraščiuose ir virš jos skaičius ir masė pastebimai išaugo. Kv. X03, A03, B03 ir C03 juostoje rasti 184 gyvūnų kaulai (114,2 g), o kvadratų X02, A02, B02, C02 juostoje – 217 (166,4 g; pastarajame ruože būta net 19 dantų, žandikaulio dalies ir slankstelio). P kryptimi gyvūnų kaulų skaičius ir masė toliau pamažu augo, kol paskutinėje, kv. X1, A1, B1, C1 juostoje, suvestiniais 2015 ir 2016 m. tyrimų duomenimis, buvo 1385 vienetai (1116,25 g).

V sienos pjūvyje krūsnies ŠV galas buvo 1,1–1,3 m pločio, 10–11 cm storio, R sienoje krūsnis buvo 2,4–2,6 m pločio ir 24 cm storio.

Viršutiniam kultūrinio sluoksnio horizontui, be krūsnies, dar priklausė kv. A2, A3 ir B2, H_{abs} 92,52–92,57 m gylyje, įžemyje – gelsvos, vietomis rudos ir net oranžinės spalvos smėlyje

0 3 cm

3 pav. Akmens su menamomis įrėžomis skeveldra. V. Vaitkevičiaus nuotr.

Fig. 3. A splinter of stone seemingly with scoring.

0 5 cm

4 pav. Lipdytos keramikos lygiu paviršiumi su nagų įspaudais šukės. Ž. Montvydo nuotr.

Fig. 4. Sherds of hand built pottery with smooth surfaces and nail impressions.

su molio priemaiša ir pavieniais vidutiniškai 5–12 cm skersmens akmenėliais – išryškėjusi *duobė* I. Jos dėmė buvo 1,32x0,52 m dydžio (pailga ŠV–PR kryptimi). Padarius pjūvius nustatyta, kad duobė I sekli, plokščiu dugnu, vidurinėje dalyje 12 cm gylio, užpildyta pilka ir degėsinga žeme su akmenimis.

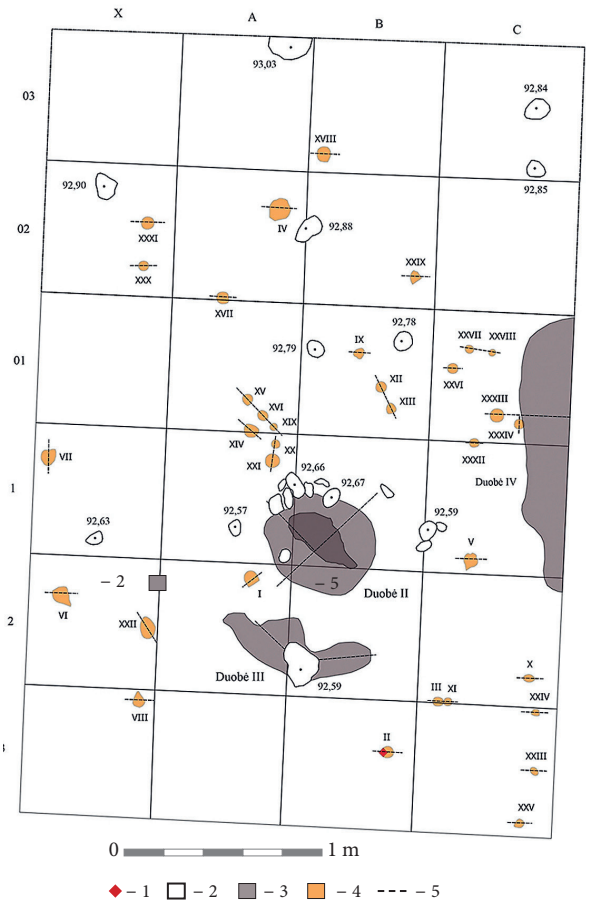

6 pav. Daugėlaičių gyvenvietės I tyrimų plotas 1, apatinis kultūrinio sluoksnio horizontas: 1 – keramika; 2 – akmenys; 3 – duobės; 4 – stulpavietės; 5 – pjūvių vietos. V. Vaitkevičiaus brėž.

Fig. 6. Excavated area 1 at Daugėlaičiai Settlement I, the lower horizon of the cultural layer: 1 – pottery; 2 – stones; 3 – pits; 4 – postholes; 5 – sections.

Baigiant tirti krūsnį, nuskutus paskutinius degėsingos žemės centimetrus ir trupančių akmenų skeveldras, kv. A01–B01 H_{abs} 92,66–92,70 m gylyje išryškėjo apatiniam kultūrinio sluoksnio horizontui priklausantis pilko priesmėlio sluoksnis su ugnies nepaliestais vidutiniškai 10–20 cm skersmens granito akmenimis ir pavieniais kalkakmeniais. Tiriamo ploto R dalyje šis sluoksnis be archeologinių radinių siekė maždaug 10–15 cm storį, o baigiantis arba žemiau jo įžemyje išryškėjo daugelis stulpavie-čių (5 pav.). Iš viso užfiksuotos 34 be aiškesnės tvarkos išsidėsčiusios stulpavietės (6 pav.), kurių būta nuo 5 iki 17 cm skersmens (vidutiniškai – 7–9 cm), nuo 4 iki 37 cm gylio (vidutiniškai – 18–22 cm). Jos dažniausiai ištęstos parabolės formos, užpildytos juodu priesmėliu su pavieniais angliukais (7–8 pav.).

Tarp daugelio stulpaviečių kv. A1–A2, B1–B2 H_{abs} 92,60 m gylyje išryškėjo dar viena tam pačiam horizontui priklausanti archeologinė struktūra – *duobė II* (9 pav.). Įžemyje iškasta netaisyklinga, nežymiai ŠV–PR kryptimi pailga 80x75 cm dydžio duobė buvo užpildyta pilka žeme su pavieniais angliukais. Jos ŠV ribą žymėjo septynių 5–21 cm skresmens ugnies nepaliestų granito akmenų pusratis. Duobės viršuje, vidurinėje dalyje, buvo tokia pačia kryptimi ištęsta maždaug 60x25 cm dydžio gelsvo, rausvo priesmėlio, apjuosto 5 cm pločio degė-sių ir suodžių juosta, dėmė. Padarius pjūvius nustatyta, kad duobė II buvo netaisyklingo dubens pavidalo, vidurinėje dalyje 31 cm gylio. Suodžiai, degėsiai duobės vidurinėje dalyje žen-klino iš esmės tokio pat gylio duobę duobėje (10 pav.).

Už 30 cm į P nuo duobės II, kv. A2–B2 H_{abs} 92,34 m gylyje išryškėjo *duobės III* dėmė (jos PV pakraštys buvo pastebėtas dar po duobės I R dalimi). Duobė III buvo apie 1,2x0,2–0,45 m dydžio (pailga R–V), nežymiai užriestais galais

(6 pav.). Viduryje stūksojo stambus, 34x29x 23 cm dydžio rausvai balkšvo granito akmuo (viršūnė H_{abs} 92,59 m lygyje). Padarius pjūvius nustatyta, kad duobė sekli, apie 8 cm gylio, plokščiu dugnu, užpildyta suodžiais ir degėsiais (apie 4 cm viršuje) ir pilka žeme (apie 4 cm apačioje).

Kv. C01, C02, C1 ir C2 H_{abs} 92,40–92,58 m gylyje išryškėjo pilka, vietomis juoda žeme su suodžiais užpildytos duobės IV dėmė. Išilgai R sienos į ploto 1 ribas patekusios duobės ilgis siekė 2,4 m, plotis svyravo nuo 7–21 cm P pusėje iki 35–57 cm – Š. Padarius duobės pjūvį V–R kryptimi, tapo aišku, kad į tyrimų ploto ribas pateko tik maža šios duobės dalis, kad V jos pakraštys turi dubens pavidalo sieneles, o gylis prie R sienos siekia 16 cm. Kaip ir kitose ploto 1 duobėse šioje archeologinių radinių nerasta.

Baigus ploto 1 tyrimus nustatyta, kad vidutinis kultūrinio sluoksnio storis – 75 cm, o kv. C01 jis siekė 98 cm. Iš viso 2014–2016 m. plote 1 surasti 26 ypatieji radiniai: 5 galąstuvai, 3 trintuvai ir dar 3 akmenys su apdirbimo žymėmis, akmeninis pasvaras, geležinis lazdelinis smeigtukas, peiliuko dalis, 2 žalvarinės įvijos, grandelė ir kai kurie kiti, taip pat 6013 vienetų, arba 5306 g, lipdytos keramikos grublėtu, lygiu ir gnaibytu paviršiumi šukių ir jų trupinių, 54 vienetai, arba 231 g, apžiestos ir žiestos keramikos šukių, 10 376 vienetai, arba 10 968,4 g, molio tinko gabalėlių ir 4469 vienetai, arba 4316,3 g, ugnies neliestų gyvūnų kaulų (didžioji jų dalis, 2014–2015 m. tyrimų duomenimis, priklausė smulkiems kanopiniams gyvūnams), 396 vienetai degintinių gyvūnų kauliukų ir pavienių žuvų žvynų.

Dauguma šių radinių priklausė viršutiniam kultūrinio sluoksnio horizontui su akmenų krūsnies dalimi. AMS metodu ji datuota VII a. II pusė – VIII a. (labiausiai tikėtina, laikotarpiu tarp 684 ir 779 m. – *ATL 2014 metais*, 2015,

7 pav. Stulpavietės I pjūvis. V. Vaitkevičiaus nuotr.
Fig. 7. The section of posthole I.

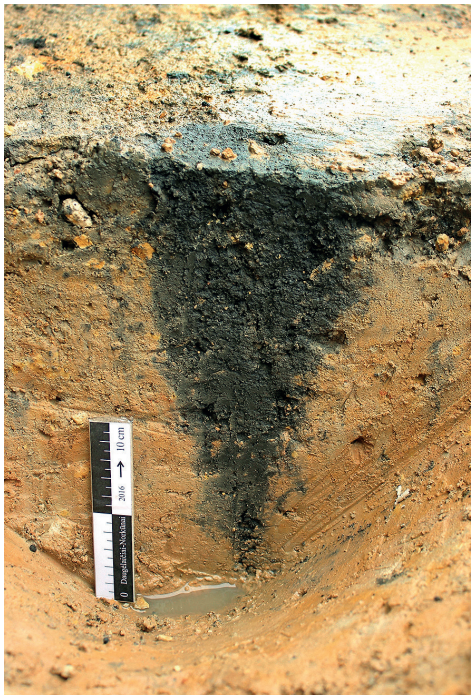

8 pav. Stulpavietės VI pjūvis. V. Vaitkevičiaus nuotr.
Fig. 8. The section of posthole VI.

9 pav. Židinio (duobės II) paviršius iš P. V. Vaitkevičiaus nuotr.

Fig. 9. The surface of the hearth (pit II) as seen from the S.

10 pav. Židinio (duobės II) pjūvis iš V. V. Vaitkevičiaus nuotr.

Fig. 10. The section of the hearth (pit II) as seen from the W.

p. 95–96). Tokį datavimą patvirtina Baibos Dumpės atlikti lipdytos keramikos gnaibytu paviršiumi, ypač būdingos Latgalai, iš dalies Sėlai ir Žiemgalai, tyrinėjimai. Remiantis gyvenvietės paviršiaus žvalgymų radiniais (rasta lieta plokštinė segė, skustuvo dalis ir kitų radinių), ši vieta buvo apgyvendinta, matyt, su pertraukomis, iki XIII–XIV a.

Apatiniam kultūrinio sluoksnio horizontui priklausė židinys (duobė II) su stulpavietėmis. Jei židinys rodo pastato vietą, tai statinio būta stulpinio, apie 3x2,5 m dydžio, pailgo ŠV–PR kryptimi. Daugiau duomenų apie jo datavimą ir paskirtį, tikimasi, suteiks laboratoriniai tyrimai ir tolesni gyvenvietės, kuriai 2017 m. vasario 14 d. buvo suteikta teisinė apsauga (UK 40742), tyrinėjimai.

Daugėlaičiai Unenclosed Settlement I

In 2016, the investigation of Daugėlaičiai (Šiauliai District) Settlement I was continued with the extension of the 4 x 4 m (16 m^2) area excavated during 2014–2015 into a 6 x 4 m (24 m^2) one (Fig. 1).

The stone cairn, which was the biggest structure of the upper horizon of the settlement's cultural layer (Fig. 2), was AMS radiocarbon dated to the second half of the 7th–8th centuries. Charcoal, animal bones, and sherds of hand built pottery with smooth surfaces and nail impressions were discovered on top of, among, and under splinters of burnt stone (Figs. 3–5). Under the cairn lay the lower horizon of the cultural layer, a layer of grey sandy loam with no finds but with 34 postholes that were 5–17 cm in diameter and 4–37 cm deep (Figs. 6–8). A stone-lined hearth (pit II) filled with grey soil containing isolated pieces of charcoal was discovered among the postholes (Figs. 9–10).

During 2014–2016, a total of 5 whetstones, 3 handstones, a stone net weight, an iron crook-shaped pin, part of a small knife, 2 bronze coil beads, a small loop, and some other small finds as well as 6013 (5306 g) sherds of hand built pottery with rough, smooth, and pinched-impressed surfaces, 54 (231 g) sherds of hand thrown pottery, 10 376 (10 968.4 g) fragments of clay daub, 4469 (4316.3 g) animal bones, and isolated fish scales were discovered in area 1.